

KURASH MILLIY SPORT TURINING XALQARO MAYDONDA TUTGAN O'RNI

To'rayeva Saodat turg'un qizi.

Termiz davlat universiteti Sport faoliyati va boshqaruvi fakulteti

Kurash yo'nalishi talabasi

ilmiy raxbari o'q., F.Toshmurodov

Annotatsiya. Maqolada kurash sport turining tarixi, xorijiy davlatlarda va O'zbekistonda yaratilgan sharoitlar, kurashning asosiy qoidalari, sportning ahamiyati, xalqaro maydondagi o'rni haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: kurash; sport; jismonan sog'lom avlodni tarbiyalash; ommaviy sport; Xalqaro havaskorlar kurash federatsiyasi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoevning joriy yil 15 fevraldagi Madaniyat va sport sohasida boshqaruv tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risidagi farmoni mamlakatimiz sporti rivojida yangi davrni boshlab berdi. Farmonga binoan, O'zbekiston Respublikasi Jismoniy tarbiya va sport davlat qo'mitasi tashkil qilindi. Aholi keng qatlamini sport bilan shug'ullanishga jalb etish, jismonan sog'lom avlodni tarbiyalash, sport industriyasi va infratuzilmasini rivojlantirish, shahar va tumanlarda ommaviy sport tadbirlari va musobaqalar o'tkazish, Milliy olimpiya qo'mitasi, sport turlari bo'yicha federatsiyalar va associatsiyalar bilan birgalikda istedodli sportchilarni tanlash, tayyorlash va mahoratini oshirish, kadrlar tayyorlash, sohaga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va xalqaro aloqalarni kengaytirish uning asosiy vazifalari etib belgilandi [1]. Kurash - sport turi, belgilangan qoidaga muvofiq ikki sportchining yakkama-yakka olishuvi. Kurashish san'ati ko'p xalqlarda qadim zamonlardan buyon ma'lum. Kurash ayniqsa Yunonistonda keng tarqalib, qadimgi olimpiada musobaqalaridan doimiy o'rin olib kelgan. Milliy Kurashning xilma-xil ko'rinishlari Gresiya, Italiya, Yaponiya, Turkiya, Eron, Afg'oniston, Rossiya, O'zbekiston, Gruziya, Armaniston, Ozarbayjon, Qozog'iston va boshqa mamlakatlarda mavjud [3].

Zamonaviy sport kurashining asosiy qoidalari 18-asr oxiri 19-asr boshlarida Yevropaning bir necha mamlakatlarida ishlab chiqildi. 1912 yil Xalqaro havaskorlar kurash federatsiyasi tuzildi (hozir unga 144 mamlakat, O'zbekiston 1993 yildan a'zo). Xalqaro maydonda sport Kurashining yunonrum kurashi, erkin kurash, dzyudo, sambo va boshqa turlari keng tarqalgan. Keyingi yillarda o'zbek Kurashi ham alohida Kurash turi sifatida dunyo miqyosida tan olina boshlandi. Kurash insonni kuchli, epchil, chidamli va irodali qilib tarbiyalash vositalaridan biri hisoblanadi. Shifokorlar nazorati ostida 12 yoshdan Kurash bilan shug'ullanishga ruxsat etiladi. Kurash azaldan o'zbek turmush tarzining uzviy qismi bo'lganligini arxeologik topilmalar, tarixiy qo'lyozmalar tasdiqlaydi. Qadimgi Baqtriya (O'zbekiston janubiy) hududidan topilgan jez davriga oid silindrsimon sopol idishda ikki polvon va ulardan biri ikkinchisini chalayotgani tasvirlangan. Shu davrga mansub boshqa arxeologik topilmada esa polvonlarning Kurash usullarini namoyish qilayotgani aks ettirilgan.

O'zbek xalq yakka kurashining belbog'li kurash deb nomlangan turi ham bor. Unga ham taalluqli ko'plab arxeologik topilmalar va tarixiy qo'lyozmalar mavjud. Bundan 5 ming yil ilgari davrga mansub qadimgi Mesopotamiya hududidan topilgan haykalchada belbog'li kurash usulida musobaqalashayotgan polvonlar tasvirlangan. Xitoyning qadimgi «Tan-shu» qo'lyozmasida Farg'ona vodiysida to'ylar, sayllar Kurash musobaqalarisiz o'tmasligi yozilgan. Ahmad Polvon, Xo'ja polvon va shu kabi Kurashning ana shu turida shuhrat qozonishgan (19-asr oxiri - 20-asr boshi). Chorizm istilosi va sho'rolar davrida o'zbek milliy Kurashini xalq turmush tarzidan sun'iy ravishda siqib chiqarishga harakat qilindi.

Kurash XVIII Osiyo o'yinlari dasturiga rasman kiritildi. Bu haqda Osiyo Olimpiya kengashi Bosh assambleyasida e'lon qilindi.

Kurashning 2018 yili Indoneziyada bo'lib o'tgan XVIII Osiyo o'yinlari dasturiga kiritilgani rasman e'lon qilindi, deb xabar qildi O'zA. Bu haqda Turkmanistonning Ashxobod shahrida bo'lib o'tgan Yopiq inshootda jang san'atlari bo'yicha o'tqazilgan Osiyo o'yinlari doirasida kurash rasman Osiyo Olimpiya kengashi Bosh assambleyasida e'lon qilindi.

Mustaqillikning ilk yillarida O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimov sovrini uchun Shahrisabzda Amir Temur, Termiz shahrida Hakim at-Termiziy xotirasiga bag'ishlab xalqaro turnirlar tashkil etildi. 1992–1998 yillarda Janubiy Koreya, Kanada, Yaponiya, Hindiston, Amerika, Rossiya kabi mamlakatlarda bo'lib o'tgan yirik sport anjumanlarida o'zbek kurashi keng namoyish qilindi.

«Osiyo olimpiya kengashi tomonidan har to'rt yilda tashkil etiladigan va qit'a olimpiadasi sifatida e'tirof etilgan yozgi Osiyo o'yinlari nufuzi va ahamiyati jihatidan Olimpiya o'yinlaridan keyingi muhim musobaqadir. Unda qit'amizning deyarli barcha mamlakatlaridan minglab sportchilar ishtirok etadi. Shu bois mazkur o'yinlar dasturidan jahon miqyosida o'z o'rniga ega, barcha qit'alarda rivojlanib borayotgan sport turlari joy oladi, — dedi kurash xalqaro assotsiatsiyasi matbuot kotibi Jamshid Namozov. — Kurashning XVIII yozgi Osiyo o'yinlari dasturiga rasman kiritilishi bu yo'nalishda zalvorli qadam qo'yilganidan, uning xalqaro sport hamjamiyati tomonidan keng e'tirof etilayotganidan dalolatdir» [3].

XVIII yozgi Osiyo o'yinlarida kurash musobaqalari sakkizta vazn toifasida bo'lib o'tdi. unga ko'ra Erkaklar 66, 73, 81, 90 kilogrammgacha, 90 va undan ortiq, xotin-qizlar esa 52, 63, 78 kilogrammgacha vazn toifasida g'oliblik uchun bellashdilar. Ular burov, qayirma, qaytarma, chala-qaytarma, yonbosh, ilish, to'sish, aylantirish (tegirmon), uloqtirish, chap tizzaga mindirib tashlash (betga tashlash), bosma, chayqatish (siltash), kiftlash, qo'shala-yonbosh, to'g'anok. chalish atamalari va boshqa bir qancha amallar azaldan qo'llangan. Ana shu nomlar uzoq, yillik izlanishlar natijasida tiklangan bel olish kurashi amallarining bir qismidir. Ammo ular qachon va qaysi davrdan shunday nomlangani malum emas.

Albatta, bu nomlar turkiy so'zlar bo'lgani bois hozirgacha bir qancha turkiy millatlarda, ayniqsa, ularning eng ko'pi Markaziy Osiyo davlatlarida saqlanib qolgan. O'zbeklarda kurash ilmi kitobi bo'lganini quyidagi manbadan bilsa ham bo'ladi: "1937 yil "Guliston" jurnalida "Kurash hadisi"— kurash ilmi xaqida bir parcha elon qilingan. O'sha davrda jurnal lotin imlosida bosilgan bo'lib, unda shunday deyiladi: "Kurash hadisini puxta bilgan farg'onalik Xojimat polvonning aytishicha, bel olish kurashida qo'loyoq bilan bel kuchigina ish beradi, polvonlar kuchni uchga bo'lib qaraydilar:

–suyak kuchi eng asosiy kuch hisoblanib, chandir va paylarning pishiqligiga bog'lik. 20-25 yoshli polvonlarda bu kuch yaxshi natija beradi. Suyak kuchi semirishni ko'tarmaydi, polvonlar semirsa, kurashdan qoladi.

–muskul kuchi bo'lib, suyak kuchi ham shu muskul kuchidan ayri narsa emas, lekin polvonlar buni yaxshi farqlaydi. Go'sht kuchi 25-50 yoshli odamlar orasida rivojlanib, polvon uzoq yil kurash tusholmaydi. Lekin ko'p mashq qilib, kurashib o'zini pishitganlar umrining oxirigacha polvonlik qiladi. Aksar mashxur polvonlar shu guruhdan chiqadi, deyishadi.

–belbog' kuchi 18-20 yosh orasida bo'lib, bu polvonlar tez so'nib qoladi[6].

XUDOSA

Shuni takidlash lazimki kurash bizning ota bobolarimizdan bizga meros bo'lib kelmoqda va yurtimizda krash sportiga etibor va qiziqish kundan kun oshib bu o'z natijasini berib o'zbek sportchilari xalqaro maydonlarda yurtimiz bayrog'ini yuqoriga ko'tarilishiga o'z

hissalarini qo‘shib kelmoqdalar yurtimizda kurash zallari va maktablari salmog‘i bir muncha oshgani buning yaqol isboti sifatida ko‘rinadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated February 15, 2017 No. PF-4956 1. AA Dilloevich, Prospects for the development of national wrestling in Uzbekistan
2. "On measures to further develop physical culture and sports" of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan. May 27, 1999.
3. Matveev L.K. Mass physical culture in VUZe (uchebnoe posobie dlya vuzov). M .: Vo`sshaya shkola. 1991.
4. Imamov MP "Formation of professional culture of students in professional colleges" // Journal of school and life 2012-№2 B page 26
5. Koshbaxtiyev I.A. Osnov fizicheskogo sovershenstvovaniya studentov. Textbook for teachers and students of universities. T .: 1991.
6. Abdurasulova G.B., Nuritdinova Sh.N., Tajibaev S.S. Theory and methodology of Taekwondo. Textbook. Tashkent - 2015.